

Kostivere Kool

Ühiskonnaõpetuse ainekava

Kostivere

SISUKORD

1.1. Õppe- ja kasvatuseesmärgid	3
1.2. Õppeaine kirjeldus	3
1.3. Õppe- ja kasvatuseesmärgid II kooliastmes.....	4
1.4. Õppesisu ja õpitulemused klassiti.....	5
1.5. Õppe- ja kasvatuseesmärgid III kooliastmes.....	6
1.6. Õppesisu ja õpitulemused klassiti.....	7

1.1. Õppe- ja kasvatuseesmärgid

Põhikooli lõpuks õpilane:

- 1) tunneb huvi ühiskonna probleemide vastu, oskab neid märgata ja uurida ning oma seisukohti ja valikuid põhjendada;
- 2) oskab tulla toime tänapäeva ühiskonnas, lähtudes üldinimlikest väärtustest;
- 3) teab, kuidas osaleda poliitika kujundamise ja elluviimises nii kohalikul kui ka Eesti riigi tasandil;
- 4) väärtustab inimõigusi ja demokraatia põhimõtteid: seaduslikkust, vabaduse ja vastutuse seost;
- 5) arvestab teisi, väärtustab mitmekesisust, osalemist ühiskonna arengus ja sidususes, seisab vastu kesksete normide rikkumisele ning on seaduskuulekas;
- 6) määratleb ennast ühiskonna liikmena, Eesti, Euroopa ja maailmakodanikuna;
- 7) algatab ning toetab koostööd ühiste eesmärkide seadmisel ja elluviimisel;
- 8) kasutab ühiskonnaõpetuses omandatud teadmisi, oskusi ja hoiakuid oma edasiste õpingute ja teadlike karjääriotsuste kavandamisel ning langetamisel, koostab esmase karjääriplaani.

1.2. Õppeaine kirjeldus

Ühiskonnaõpetuses omandavad õpilased sotsiaalse kirjaoskuse: teadmised, oskused ja hoiakud ühiskonnas toimimiseks ning vastutustundlike otsuste tegemiseks. Õppeaine üldeesmärk on luua eeldused kodanikuidentiteedi ja ühiskonna sidususe tugevnemiseks ning aktiivse kodaniku kujunemiseks. Ühiskonnaõpetusel on tähtis koht õpilaste sotsiaalse kompetentsuse kujunemises. Ühiskonnaõpetus aitab õpilasel arendada ettevõtlikkust ning kujuneda ennast teostavaks, kaasinimesi arvestavaks, sotsiaalselt pädevaks ja toimetulevaks ühiskonnaliikmeks.

Põhikooli ühiskonnaõpetus käsitleb kõige üldisemal kujul ühiskonna toimimist, kodaniku seoseid ühiskonna põhivaldkondadega (majanduse, poliitika ja õigusega), ent ka suhteid teiste sotsiaalsete rühmadega. Ühiskonnaõpetusel on tähtis koht õpilaste väärtushinnangute ja hoiakute kujunemises, nagu ettevõtlikkus, seaduste austamine, töökus, sooline võrdõiguslikkus, kodanikualgatus, sotsiaalne õiglus ja kodanike võrdne kohtlemine, inimõiguste austamine, mõistev suhtumine erinevustesse, tauniv suhtumine eelarvamustesse, säästlik suhtumine keskkonnasse, lugupidav suhtumine teiste rahvaste ja maade kultuuritraditsioonidesse ning soov neid tundma õppida; oma maa kultuuripärandi väärtustamine; teadvustamine, et kõikjal ei elata ühtviisi hästi. Ühiskonnaõpetuse eesmärk

on praktiliste ülesannete, probleemide analüüsimise ja ainealaste põhimõistete omandamise kaudu saada tervikpilt ühiskonna toimimisest. Tähtsal kohal on igapäevaeluga seonduvate probleemide lahendamine ning asjatundlike otsuste tegemise oskuste omandamine, mis aitab õpilasel ühiskonnas toime tulla. Nii kujuneb õpilasel tervikpilt ühiskonnast, kus teadvustatakse inimtegevuse ja looduse vastastikust mõju ning väärtustatakse jätkusuutlikku eluviisi.

1.3. Õppe- ja kasvatuseesmärgid II kooliastmes

6. klassi lõpetaja:

- 1) teab ja väärtustab demokraatia põhimõtteid;
- 2) mõistab, kuidas demokraatia põhimõtted saavad toimida koolis, märkab probleeme koolis, toetab oma käitumise ja osalemisega koolidemokraatiat;
- 3) märkab ning arvestab erinevaid huve ja võimalusi ning on valmis koostööks ja kokkulepeteks, oskab otsida ja pakkuda abi probleemide lahendamisel;
- 4) teab Eesti riigi valitsemise põhilisi institutsioone, kirjeldab nende ülesandeid (kohalik omavalitsus, Riigikogu, Vabariigi Valitsus, Vabariigi President, kohus) ning nimetab erinevaid riigijuhtimisega seotuid ameteid/elukutseid;
- 5) teab, mis on põhiseadus ja teised seadused, miks tuleb seadusi täita; teab, mis on lapse õigused ja vastutus;
- 6) selgitab näidetega, mis on kodanikuühendus, kodanikualgatus ja vabatahtlik töö; põhjendab vabatahtliku töö vajalikkust ning pakub abi abivajajatele; tunneb ära ebaõigluse ja oskab sellele vastu seista;
- 7) mõistab inimeste iseärasusi ning teab, et inimesed erinevad rahvuse, soo, vaimse ja füüsilise suutlikkuse ning vaadete ja usutunnistuse poolest; on salliv erinevuste suhtes ja valmis koostööks;
- 8) toob näiteid ühiskonna toimimiseks ja arenguks vajalikest elukutsetest ja ettevõtetest ning väärtustab töötamist kui peamist elatusallikat, tunneb oma õigusi ja vastutust omanikuna ja tarbijana ning mõistab, miks erinevais ametis töötamisel eeldatakse erinevaid teadmisi, oskusi ja isiksuseomadusi;
- 9) oskab leida teavet oma eesmärkide ja huvide tarbeks ning seda kriitiliselt hinnata; esitab oma teadmisi ja seisukohti selgelt ja veenvalt ning suudab neid põhjendada; loob, kasutab ja jagab infot ning väärtustab enda ja teiste autorite tööd;
- 10) teab, et tal on õigus saada abi, ning oskab leida abi ettetulevates elusituatsioonides.

1.4. Õppesisu ja õpitulemused klassiti

6. klass

1 tund nädalas, kokku 35 tundi

Õppesisu	Taotletavad õpitulemused
<p>Sotsiaalsed suhted (11 tundi)</p> <p>Inimesed meie ümber, kogukonnad; Euroopa riigid ja rahvad; sallivus (6 tundi) Eestis ja õpilase kodukohas elavad rahvarühmad (sotsiaalsed, rahvuslikud, religioossed jm)</p> <p>Sooline võrdõiguslikkus</p> <p>Pere ja suguvõsa. Naabruskond maal ja linnas. Sõpruskond. Koolipere</p> <p>Euroopa riigid, Eesti naaberriigid</p>	<p>1) seletab oma sõnadega ning kasutab kontekstis mõisteid rahvus, riik, võrdõiguslikkus ja sallivus;</p> <p>2) nimetab Eestis ja kodukohas elavaid rahvarühmi ning kirjeldab nende eluolu ja kultuuritraditsioone;</p> <p>3) nimetab Eestis esindatud peamisi usundeid ja kirjeldab nende kombeid;</p> <p>4) toob näiteid naiste ja meeste võrdsete õiguste ning nende rikkumise kohta Eestis;</p> <p>5) suhtub sallivalt erinevustesse;</p> <p>6) teab ja hoiab kogukonna traditsioone;</p> <p>7) teab, mis on isikutunnistus ja reisidokumendid (pass, isikutunnistus);</p> <p>8) nimetab ja näitab kaardil Eesti naaberriike ning toob näiteid, kuidas muu maailm mõjutab elu Eestis</p>
<p>Vabatahtlik tegevus: kodanikuühendused ja -algatus; koostöö (5 tundi)</p> <p>Kodukohas tegutsevate seltside, klubide ja ühenduste tegevus</p> <p>Noorteorganisatsioonid</p> <p>Eakohased kodanikualgatuse võimalused</p> <p>Koostöö ja ühistegevus, kommunikatsioonivõimalused</p>	<p>1) seletab oma sõnadega ja kasutab kontekstis mõisteid kodanikuühendus, kodanikualgatus, vabatahtlik tegevus;</p> <p>2) nimetab kodukohas tegutsevaid seltsi, klubisid ja ühendusi ning kirjeldab nende tegevust;</p> <p>3) nimetab kodukohas ja koolis tegutsevaid noorteorganisatsioone ning kirjeldab nende tegevust;</p> <p>4) teab kodukoha kodanikualgatusi ning algatab neid ja osaleb neis võimaluse korral;</p> <p>5) toob näiteid vabatahtliku töö kasulikkuse kohta; märkab probleeme ja pakub vajajatele abi.</p>
<p>Demokraatia (11 tundi)</p> <p>1. Demokraatia põhimõtted ja selle toimimine (7 tundi)</p> <p>Rahva osalemine ühiskonna valitsemises</p> <p>Võimude lahusus. Riigikogu, Vabariigi Valitsus, Vabariigi President, kohus</p> <p>Kohalik omavalitsus</p> <p>Seaduse ülimuslikkus, seadus kui regulatsioon</p> <p>Peamised inimõigused (õigus elada, õigus vabadusele ja inimväärikusele jne)</p>	<p>1) seletab oma sõnadega ja kasutab kontekstis mõisteid inimõigus, seadus, demokraatia;</p> <p>2) iseloomustab ja väärtustab demokraatia põhimõtteid (arvamuste mitmekesisus ja sõnavabadus, osalus aruteludes ja otsustamises, õigus valida ja olla valitud);</p> <p>3) nimetab ja austab inimõigusi;</p> <p>4) teab, et Eesti on demokraatlik vabariik; nimetab Vabariigi Valitsuse, Riigikogu ja Vabariigi Presidendi peamisi ülesandeid;</p> <p>5) teab, mis on kohalik omavalitsus; toob näiteid oma valla/linna omavalitsuse tegevuse kohta;</p> <p>6) teab, et kõik on võrdsed seaduse ees ja peavad seadusi täitma; toob näiteid</p>

	seaduskuuleka käitumise kohta.
Koolidemokraatia; lapse õigused ja võimalused osaleda poliitikas (4 tundi) Õpilasmavalitsus, õpilaste osalemine koolielu korraldamises ja õpilasesinduses Kooli sisekord (kodukord) Lapse õigused (õigus saada haridust, õigus vanemlikule hoolitsusele jne). Õiguste, kohustuste ja vastutuse tasakaal	1) kirjeldab demokraatia põhimõtete toimimist koolis; 2) märkab ning arvestab erinevaid huve ja võimalusi ning on valmis koostööks ja kokkulepeteks; oskab otsida ning pakkuda abi probleemide lahendamisel; 3) toetab oma suhtumise ja tegutsemisega koolidemokraatiat; 4) tunneb ÜRO lapse õiguste konventsiooni põhimõtteid, nimetab lapse õigusi ning tunneb õiguste ja vastutuse tasakaalu.
Töö ja tarbimine (7 tundi) Aja ja kulutuste planeerimine ning raha kasutamine, laenamine ja säästmine Elukutsed – teadmised ja oskused. Elukestev õpe Elukutsed ja ettevõtted kodukohas Teadlik, säästev tarbimine Töökultuur ja tööeetika	1) teeb vahet vajadustel, soovidel ja võimalustel; 2) teab, kuidas teenitakse raha ja millest koosneb pere eelarve; oskab kulutusi tähtsuse järjekorda seada, koostada eelarvet oma taskuraha piires ning planeerida oma aega; 3) teab internetipanga ja pangakaardi (PIN-koodi) turvalise kasutamise reegleid; 4) iseloomustab, milliseid isiksuse omadusi, teadmisi ja oskusi eeldavad erinevad elukutsed; 5) selgitab erinevate elukutsete vajalikkust ühiskonnale; 6) oskab tarbijana märgata ja mõista tooteinfot ning tunneb tarbija õigusi.
Meedia ja teave (6 tundi) Raamatukogu, Internet Ajalehed, ajakirjad, raadio, televisioon, meediakanalite integratsioon Teadlik infotarbimine ja -edastamine Autoriõiguste kaitse	1) oskab leida teavet oma eesmärkide ja huvide tarbeks, sh kasutab indekseid, sõnastikke, otsingumootoreid ning entsüklopeediat; 2) oskab eristada fakti ja arvamust; 3) oskab esitada oma teadmisi ja seisukohti; loob, kasutab ning jagab infot; 4) väärtustab teiste autorite ja enda tehtud tööd; viitab teiste autorite loomingle; tunneb autorina vastutust oma teose eest ning teadvustab autorikaitsega seonduvaid probleeme Internetis; 5) tunneb Interneti võimalusi, kasutamise ohtusid ja informatsioonilise enesemääramise võimalusi; 6) mõistab, et reklaami taga on müügiedu taotlus.

1.5. Õppe- ja kasvatuseesmärgid III kooliastmes

9. klassi lõpetaja:

- 1) teab demokraatia toimimise põhimõtteid ning toob näiteid nende rakendamise kohta; toimib demokraatia põhimõtteid arvestades; on orienteeritud enesearendamisele;

- 2) määratleb ja tunnetab end oma kogukonna ja Eesti ühiskonna liikmena; on valmis toimima vastutustundliku kodanikuna Eesti Vabariigis, Euroopa Liidus ning maailmas;
- 3) tunneb ja järgib inimõigusi, märkab nende rikkumist ning kaitseb inimõigusi; tunnustab erinevaid inimrühmi võrdselt väärtuslikuna ning käitub sallivalt;
- 4) tunneb Eesti riigi põhiseadust ja ülesehitust ning halduskorraldust; oskab suhelda riigi- ja omavalitsusasutustega; oskab leida ja kasutada vajalikku õigusakti; järgib seadusi; kasutab kodanikuühiskonna tegutsemisvõimalusi; selgitab näidete kaudu vabaühenduste toimimise põhimõtteid ja eesmärgi;
- 5) tunneb Euroopa Liidu ülesehitust, väärtusi ning nimetab liikmesriike; nimetab teisi rahvusvahelisi organisatsioone ja selgitab nende tegevuse eesmärgi;
- 6) selgitab üksikisiku, ettevõtja ja riigi rolli majanduses; teab, mis on avalik ja erasektor; teab maksustamise eesmärgi ning üksikisiku õigusi ja kohustusi seoses maksudega
- 7) kaalub oma võimalusi tulevase töötajana ja ettevõtjana ning kavandab edasist haridusteed lähtuvalt oma võimetest, huvidest, teadmistest, oskustest ja hoiakutest ning valikuid väliselt mõjutavatest teguritest;
- 8) hindab ressursside piisavust ning tarbib säästlikult; tunneb oma õigusi ja vastutust tarbijana;
- 9) oskab leida vajalikku teavet ja vahendeid; kasutab lihtsamaid uurimismeetodeid, arvestab autoriõiguste kaitset;
- 10) teab, mis on üleilmastumine ja toob näiteid üleilmastumise mõjudest majandusele, kultuurile, keskkonnale jne.
- 11) teab riigi juhtimis- ja haldusstruktuuride ametid/elukutseid ning nende töö sisu ja arutleb selle üle, mis on olulised eeldused selle töö tegemiseks; valdab ülevaadet riigiteenistujaks kujunemise ja õppimise võimalustest.

1.6. Õppesisu ja õpitulemused klassiti

9. klass

2 tundi nädalas, 70 tundi õppeaastas

Õppesisu	Õpitulemused
Ühiskond ja sotsiaalsed suhted Infoühiskond Ajakirjanduse roll ühiskonnas: informeerimine, tähelepanu juhtimine probleemidele, avaliku arvamuse kujundamine. Ajakirjandusvabadus ja –eetika; suhtlemiskultuur, oskus oma teadmisi esitada ning jagada.	1) teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid: avalik arvamus, avalik elu, eraelu, ajakirjandusvabadus, ajakirjanduseetika, autoriõigus, autorivastutus, reklaam, plagiaat; 2) märkab probleeme; kasutab lihtsamaid uurimismeetodeid probleemidele lahenduse leidmiseks; 3) orienteerub infokeskkonnas, suudab informatsiooni kriitiliselt hinnata ja kasutada;

<p>Reklaam, selle funktsioon ja liigid: valimisreklaam, sotsiaalreklaam, kommertsreklaam.</p> <p>Autoriõigused ja -vastutus, teoste kasutamine: viitamine, tsiteerimine, üles- ja allalaadimine.</p> <p>Plagieerimine.</p> <p>Teabe tõlgendamine ja kriitiline analüüs; fakti ja arvamuse eristamine.</p> <p>Ühiskonna struktuur</p> <p>Avalik sektor ja selle institutsioonid (riik, kohalik omavalitsus, avalik-õiguslikud asutused.</p> <p>Erasektor kui kasumile suunatud sektor.</p> <p>Kolmas sektor kui mittetulundussektor.</p> <p>Kodanikualgatus, kodaniku liikumised, vabatahtlik töö.</p> <p>Ühiskonna sotsiaalne struktuur.</p> <p>Sotsiaalsed erinevused ühiskonnas: soolised, varanduslikud, rahvuslikud, usulised, ealised, regionaalsed jm.</p> <p>Sotsiaalne kihistumine kui sotsiaalsete erinevuste tagajärg. Sotsiaalse sidususe edendamine.</p> <p>Sotsiaalne võrdõiguslikkus.</p> <p>Mitmekehisus, sallivus, sidusus ja tõrjutus.</p> <p>Solidaarsus.</p> <p>Identiteedid.</p> <p>Mitmekultuuriline ühiskond, mitmekultuurilisuse positiivsed mõjud ja võimalikud ohud.</p> <p>Inimõigused.</p> <p>Põhiõigused, sotsiaalmajanduslikud, poliitilised ja kultuurilised õigused.</p> <p>Lapse õigused.</p> <p>Inimkaubandus: tööorjus, seksuaalne ekspluateerimine, elundikaubandus.</p> <p>Inimõigused meie igapäevaelus, riigi ja üksikisiku roll nende tagamisel.</p>	<p>4) tunneb autori õigusi ja vastutust, kasutab tööde vormistamisel nõuetekohast viitamist ja tsiteerimist.</p> <p>5) teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid: avalik sektor, erasektor, mittetulundussektor, kodanikuühiskond, kodanikualgatus, avalik-õiguslik asutus, riik;</p> <p>6) selgitab ühiskonna sektorite spetsiifikat ja rolli ühiskonnas;</p> <p>7) teab kodanikualgatuse võimalusi (sh vabatahtlik töö) ja oskab neid kasutada;</p> <p>8) teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid: sotsiaalsed erinevused, sotsiaalne kihistumine, sotsiaalne sidusus, pluralism, tolerantsus, tõrjutus, identiteet, mitmekultuurilisus;</p> <p>9) märkab erinevusi sotsiaalsete gruppide vahel ja mõistab nende põhjusi;</p> <p>10) aktsepteerib erinevaid inimgrupe võrdset väärtuslikena ning oskab käituda erinevusi arvestavalt;</p> <p>11) tunneb ära ebaõigluse ning seisab sellele vastu.</p> <p>12) teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid: inimõigused, põhiõigused, sotsiaalmajanduslikud õigused, poliitilised õigused, kultuurilised õigused, autoriõigused, inimkaubandus;</p> <p>13) tunneb inimõigusi (sh lapse õigusi), märkab nende rikkumist ja astub samme edendamaks inimõiguste järgimist;</p> <p>14) märkab võimalikku inimkaubanduse ilmingut ja hoidub ise riskiolukordadesse sattumast;</p> <p>15) teab, kust otsida abi.</p>
<p>Riik ja valitsemine</p> <p>Demokraatia</p> <p>Demokraatliku valitsemise põhijooned: võimuorganite valitavus ja aruandlus, võimude lahusus ja tasakaal.</p> <p>Õigusriik. Kodanikuvabadused ja -õigused.</p> <p>Diktatuur ja selle erinevus demokraatiast.</p> <p><u>Eesti valitsemiskord</u></p> <p>Põhiseadus. Põhiseaduslikud institutsioonid. Riigikogu</p> <p>koosseis ja ülesanded. Valitsuse moodustamine ja ülesanded. Vabariigi</p> <p>President. Kontrollorganid:</p> <p>õiguskantsler, riigikontroll. Kohus.</p> <p>Kohalik omavalitsus.</p> <p>Õigussüsteem: Eesti kohtusüsteem.</p>	<p>16) teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid: demokraatia, võimude lahusus ja tasakaal, õigusriik, kodanikuõigused, kodanikuvabadused, diktatuur, monarhia, vabariik;</p> <p>17) selgitab demokraatia põhimõtteid ja nende rakendamist riigivalitsemises;</p> <p>18) iseloomustab ja väärtustab demokraatlikus ühiskonnas kehtivaid reegleid (näiteks kaasamine, enamusega ja vähemusega arvestamine, igaühe võrdsus seaduse ees, seisukohtade mitmekehisus) ja käitub vastavalt demokraatia põhimõtetele;</p> <p>19) tunneb demokraatia ja diktatuuri põhijooni, selgitab nende erinevusi;</p> <p>20) selgitab õigusriigi toimimise põhimõtteid;</p> <p>21) teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid:</p>

<p>Korraldajate reeglid. Õigusaktide kasutamine.</p> <p>Alaealiste õiguslik vastutus</p> <p>Erakonnad. Erakonna ülesanded demokraatlikus riigis.</p> <p>Eesti parlamendierakonnad .</p> <p>Valimised, alimiste üldine protseduur.</p> <p>Kandidaadid ehk valitavad ja hääletajad ehk valijad, nende rollid. Valimiskampaania.</p> <p>Teadlik hääletamine.</p> <p>Kodakondsus.</p> <p>Eesti kodakondsuse saamise tingimused.</p> <p>Kodanikuõigused- ja kohustused. Euroopa Liidu liikmesriikide kodanikud, kodakondsuseta isikud ja kolmandate riikide kodanikud, nende õigused ja kohustused.</p> <p>Eesti Euroopa Liidu liikmena. Eesti rahvusvahelistes organisatsioonides.</p>	<p>põhiseadus, põhiseaduslik institutsioon, seadusandlik võim, täidesaatev võim, president, õiguskantsler, riigikontroll, kohalik omavalitsus (KOV), kohus, õigusakt, erakond, valimised, valimisõigus, kodakondsus, kodanikuõigused, kodanikukohustused, kodakondsuseta isik;</p> <p>22) tunneb ja oskab kasutada Eesti Vabariigi põhiseadust, iseloomustab Eesti riigi poliitilist ja halduskorraldust (kaart);</p> <p>23) tunneb kodanikuõigusi ja -kohustusi; väärtustab kodanikuks olemist;</p> <p>24) suhtleb riigi- ja omavalitsusasutustega, sh riigi- ja omavalitsusasutuste portaale kasutades;</p> <p>25) mõistab seaduste järgimise vajadust ja seaduste eiramise tagajärgi, teab kuhu oma õiguste kaitseks pöörduda;</p> <p>26) oskab leida vajalikku õigusakti, kasutada elektroonilist Riigi Teatajat (eRT);</p> <p>27) teab peamisi rahvusvahelisi organisatsioone, mille liige Eesti on;</p> <p>28) selgitab valimiste üldiseid põhimõtteid, kujundab oma põhjendatud seisukoha valijana, nimetab Eesti mõjukamaid erakondi.</p>
<p>Kodanikuühiskond</p> <p>Kodanikuühiskonna olemus ja põhijooned.</p> <p>Vabaühendused ja MTÜd.</p> <p>Kirik ja usuühendused.</p> <p>Kodanikuosalus ja kodanikualgatus.</p> <p>Vabatahtlik tegevus, kaasatus ühendustesse ja organisatsioonidesse.</p> <p>Osalusvõimalused noortele.</p> <p>Õpilasmavalitsus ja õpilasorganisatsioonid.</p> <p>Noorteprojektid.</p> <p>Käitumine kriisioludes</p>	<p>29) teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid: kodanikuühiskond, vabaühendus, mittetulundusühing, kodanikuosalus, kodanikualgatus;</p> <p>30) mõistab vabaühenduste toimimise põhimõtteid ja eesmärgi;</p> <p>31) oskab kasutada tegutsemisvõimalusi kodanikuühiskonnas;</p> <p>analüüsib probleeme ja pakub lahendusi;</p> <p>32) märkab abivajajat ja abistab võimalusel.</p>
<p>Majandus</p> <p>Turumajanduse põhijooned. Nõudmine ja pakkumine.</p> <p>Konkurents.</p> <p>Tootlikkus ja kasum.</p> <p>Ettevõtluse vormid: AS, OÜ, FIE.</p> <p>Ettevõtluse roll ühiskonnas.</p> <p>Ressursside jagunemine maailmas.</p> <p>Riigi roll majanduses: planeerimine ja regulatsioon.</p> <p>Riigieelarve.</p> <p>Maksud, maksustamise põhimõtted.</p> <p>Tulude ümberjagamine.</p> <p>Ühishüved ja sotsiaalne turvalisus.</p> <p>Aus maksumaksmine.</p> <p>Sotsiaaltoetus ja sotsiaalkindlustus.</p> <p>Tööturg. Tööturu mõiste.</p> <p>Tööandja ja töövõtja, rollid töösuhetes.</p> <p>Tööõigus.</p>	<p>33) teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid: turumajandus, nõudmine, pakkumine, konkurents, tootlikkus, kasum, riigieelarve, riiklikud ja kohalikud maksud, ühishüve, sotsiaalne turvalisus, vaesus, sotsiaalkindlustus, sotsiaaltoetus, tööturg, bruto- ja netopalk, laen, investering, tarbijakaitse;</p> <p>34) analüüsib ja hindab oma huve, võimeid ja võimalusi ja on orienteeritud enesearendamisele ning iseseisvale toimetulekule ühiskonnas; hindab ressursside piisavust ja enda oskusi ning võimeid tegutsemiseks; oskab koostada isiklikku eelarvet, oskab arvutada netopalka; tunneb oma õigusi ja vastutust tarbijana, tarbib säästlikult;</p> <p>35) on valmis käituma tööturul erinevates rollides (ettevõtja, tööandja, töövõtja, töötu), on võimeline reageerima muutustele tööturul ning oma karjääri planeerima, teab töövõtja õigusi ja kohustusi;</p> <p>36) iseloomustab tänapäeva turumajanduse põhimõtteid, ettevõtluse ja riigi rolli majanduses;</p>

<p>Hõivepoliitika, tööturu meetmed tööandjatele ja töötajatele. Isiklik majanduslik toimetulek. Eesmärkide seadmine ja ressursside hindamine. Palk. Isiklik eelarve. Elukestva õppe tähtsus pikaajalises toimetulekus. Säästmine ja investeerimine. Laenamine. Tarbijakäitumine, säästlik ja õiglane tarbimine. Tarbijakaitse kaupade ja teenuste turul. Tootemärgistused. Isiklik ettevõtlus.</p>	<p>selgitab maksustamise eesmärke, teab Eestis kehtivaid makse, üksikisiku õigusi ja kohustusi seoses maksudega; 37) tajub ja teadvustab ümbritsevat infokeskkonda, suudab seda kriitiliselt analüüsida ja toimida vastavalt oma eesmärkidele ja autoriõigusele;</p>
---	---